

M. TVLLII CICERONIS

PRO

A. LICINIO ARCHIA
P O E T A

ORATIO, SEXTA ET VICESIMA.

SI quid est in me ingenii, iudices, quod **I** sentio quam sit exiguum; aut si qua exerci-^I tatio dicendi, in qua me non infitior medio- criter esse versatum; aut si hujusce rei ratio aliqua, ab optimarum artium studiis ac dis- ciplina profecta, a qua ego nullum confiteor ætatis meæ tempus abhorruisse: earum re- rum omnium vel in primis hic A. Licinius fructum a me repetere prope suo jure debet. Nam quoad longissime potest mens mea re- spicere spatium præteriti temporis, & pue- ritæ memoriam recordari ultimam, inde us- que repetens, hunc video mihi principem, & ad suscipiendam, & ad ingrediendam ra- tionem horum studiorum exstitisse. Quod si hæc vox, hujus hortatu, præceptisque con- formata, nonnullis aliquando saluti fuit; a quo id accepimus, quo ceteris opitulari & alios fervare possemus, huic profecto ipsi,

quantum est situm in nobis, & opem, & salutem ferre debemus. Ac, ne quis a nobis hoc ita dici forte miretur, quod alia quædam in hoc facultas sit ingenii, neque hæc dicendi ratio aut disciplina: ne nos quidem huic uni studio penitus umquam dediti fuimus. Etenim omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent, habent quoddam commune vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continentur. Sed ne cui vestrûm mirum esse videatur, me in quæstione legitima, & in iudicio publico, cum res agatur apud prætorem populi Romani, lectissimum virum, & apud severissimos iudices, tanto conventu hominum ac frequentia, hoc uti genere dicendi, quod non modo a consuetudine iudiciorum, verum etiam a forensi sermone abhorreat: quæso a vobis, ut in hac causa mihi detis hanc veniam, accommodatam huic reo, vobis, quemadmodum spero, non molestam; ut me pro summo poëta atque eruditissimo homine dicentem, hoc concursu hominum litteratissimorum, hac vestra humanitate, hoc denique prætore exercente iudicium, patiamini de studiis humanitatis ac litterarum paulo loqui liberius; & in ejusmodi persona, quæ, propter otium ac studium,

minime in judiciis, periculisque tractata est, uti prope novo quodam & inusitato genere dicendi. Quod si mihi a vobis tribui, concedique sentiam: perficiam profecto, ut hunc A.Licinium non modo non segregandum, cum sit civis, a numero civium; verum etiam, si non esset, putetis adsciscendum fuisse.

Nam ut primum ex pueris excessit Archias, atque ab iis artibus, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet, se ad scribendi studium contulit; primum Antiochiæ (nam ibi natus est, loco nobili, celebri quondam urbe & copiosa, atque eruditissimis hominibus, liberalissimisque studiis affluenti) celeriter antecellere omnibus ingenii gloria contigit. Post in ceteris Asiæ partibus, cunctæque Græciæ, sic ejus adventus celebrabatur, ut famam ingenii expectatio hominis, expectationem ipsius adventus, admiratioque superaret. Erat Italia tunc plena Græcarum artium ac disciplinarum; studiaque hæc & in Latio vehementius tum colebantur, quam nunc iisdem in oppidis; & hic Romæ, propter tranquillitatem reipublicæ, non negligebantur. Itaque hunc & Tarentini, & Rhegini, & Neapolitani, civitate, ceterisque præmiis donarunt: & omnes, qui

aliquid de ingeniis poterant judicare, cognitione atque hospitio dignum existimarunt. Hac tanta celebritate famæ cum esset jam absentibus notus, Romam venit, Mario consule & Catulo. Nactus est primum consules eos, quorum alter res ad scribendum maximas, alter cum res gestas, tum etiam studium atque aures adhibere posset. Statim Luculli, cum prætextatus etiam tum Archias esset, eum domum suam receperunt. sed etiam hoc non solum ingenii ac litterarum, verum etiam naturæ atque virtutis fuit, ut domus, quæ hujus adolescentiæ prima fuerit, eadem esset familiarissima senectuti. Erat temporibus illis jucundus Q. Metello, illi Numidico, & ejus Pio filio: audiebatur a M. Aemilio: vivebat cum Q. Catulo, & patre, & filio: a L. Crasso colebatur: Lucullos vero, & Drusum, & Octavios, & Catonem, & totam Hortensiorum domum, devinctam consuetudine cum teneret, afficiebatur summo honore; quod eum non solum colebant, qui aliquid percipere atque audire studebant, 4 verum etiam, si qui forte simulabant. Interim satis longo intervallo, cum esset cum L. Lucullo in Siciliam profectus, & cum ex ea provincia cum eodem Lucullo decederet,

venit Heracleam. Quæ cum esset civitas æquissimo jure ac fœdere, adscribi se in eam civitatem voluit; idque, cum ipse per se dignus putaretur, tum auctoritate & gratia Luculli, ab Heracleensibus impetravit. Data est civitas Silvani lege & Carbonis, SI QVI FOEDERATIS CIVITATIBVS ADSRIPTI FVISSENT: SI TVM, CVM LEX FEREBATVR, IN ITALIA DOMICILIVM HABVISSENT: &, SI SEXAGINTA DIEBVS APVD PRÆTOREM ESSENT PROFESSI. Cum hic domicilium Romæ multos jam annos haberet, professus est apud prætorem, Q. Metellum, familiarissimum suum. Si nihil aliud, nisi de civitate ac lege, dicimus, nihil dico amplius: causa dicta est. quid enim horum infirmari, Grati, potest? Heracleæne esse tum adscriptum negabis? Adest vir summa auctoritate, & religione, & fide M. Lucullus, qui se non opinari, sed scire; non audivisse, sed vidisse; non interfuisse, sed egisse dicit. Adfunt Heracleenses legati, nobilissimi homines: hujus judicii causa, cum mandatis, & cum publico testimonio venerunt; qui hunc [adscriptum] Heracleensem dicunt. Hic tu tabulas desideras Heracleensium

publicas; quas Italico bello, incenso tabulario, interisse scimus omnes. Est ridiculum, ad ea, quæ habemus, nihil dicere; quærere, quæ habere non possumus: & de hominum memoria tacere, litterarum memoriam flagitare: & cum habeas amplissimi viri religionem, integerrimi municipii jusjurandum, fidemque, ea, quæ depravari nullo modo possunt, repudiare; tabulas, quas idem dicis solere corrumpi, desiderare. At domicilium in Italia non habuit is, qui tot annis ante civitatem datam, sedem omnium rerum ac fortunarum suarum Romæ collocavit? At non est professus. Immo vero iis tabulis professus, quæ solæ ex illa professione, collegioque prætorum, obtinent publicarum tabularum auctoritatem. Nam cum Appii tabulæ negligentius asservatæ dicerentur, Gabinii, quamdiu incolumis fuit, levitas, post damnationem calamitas, omnem tabularum fidem resignasset: Metellus, homo sanctissimus, modestissimusque omnium, tanta diligentia fuit, ut ad L. Lentulum prætorem & ad judices venerit, & unius nominis litura se commotum esse dixerit. His igitur tabulis nullam lituram in nomen A. Licinii videtis.

10 Quæ cum ita sint, quid est, quod de ejus

civitate dubitetis, præsertim cum aliis quoque in civitatibus fuerit adscriptus? Etenim cum mediocribus multis, & aut nulla, aut humili aliqua arte præditis, gratuito civitatem in Græcia homines impertiebantur, Rheginos credo, aut Locrenses, aut Neapolitanos, aut Tarentinos, quod scenicis artificibus largiri solebant, id huic, summa ingenii prædito gloria, noluisse. Quid? cum ceteri, non modo post civitatem datam, sed etiam post legem Papiam, aliquo modo in eorum municipiorum tabulas irreperint; hic, qui ne utitur quidem illis, in quibus est scriptus, quod semper se Heracleensem esse voluit, rejicietur? Census nostros requiris scilicet. II est enim obscurum, proximis censoribus, hunc cum clarissimo imperatore, L. Lucullo, apud exercitum fuisse: superioribus, cum eodem quæstore fuisse in Asia: primis, Julio & Crasso, nullam populi partem esse censam. Sed, quoniam census non jus civitatis confirmat, ac tantummodo indicat, eum, qui sit census, ita se jam tum gessisse pro cive: iis temporibus, quæ tu criminaris, ne ipsius quidem judicio eum in civium Romanorum jure esse versatum, & testamentum sæpe fecit nostris legibus, & adiit hereditates

civium Romanorum, & in beneficiis ad ærarium delatus est a L. Lucullo, prætore & consule. Quære argumenta, si qua potes. numquam enim hic neque suo, neque amicorum iudicio revincetur.

12 Quæres a nobis, Grati, cur tantopere hoc homine delectemur. Quia suppeditat nobis, ubi & animus ex hoc forensi strepitu reficiatur, & aures convicio defessæ conquiescant. An tu existimas aut suppetere nobis posse, quod quotidie dicamus, in tanta varietate rerum, nisi animos nostros doctrina excolamus; aut ferre animos tantam posse contentionem, nisi eos doctrina eadem relaxemus? Ego vero fateor, me his studiis esse deditum. ceteros pudeat, si qui ita se litteris abdiderunt, ut nihil possint ex his neque ad communem afferre fructum, neque in adspectum, lucemque proferre. me autem quid pudeat, qui tot annos ita vivo, iudices, ut ab nullius umquam me tempore aut comodo, aut otium meum abstraxerit, aut voluptas avocarit, aut denique somnus retardarit? Quare quis tandem me reprehendat, aut quis mihi jure succenseat, si, quantum ceteris ad suas res obeundas, quantum ad festos dies ludorum celebrandos, quantum ad

alias voluptates, & ad ipsam requiem animi
 & corporis conceditur temporum: quantum
 alii tribuunt tempestivis conviviis: quantum
 denique alexæ, quantum pilæ; tantum mihi
 egomet ad hæc studia recolenda sumsero?
 Atque hoc adeo mihi concedendum est ma-
 gis, quod ex his studiis hæc quoque censetur
 oratio & facultas; quæ, quantacumque est
 in me, numquam amicorum periculis defuit.
 quæ si cui levior videtur; illa quidem certe,
 quæ summa sunt, ex quo fonte hauriam,
 sentio. Nam, nisi multorum præceptis, mul- 14
 tisque litteris mihi ab adolescentia suasifsem,
 nihil esse in vita magnopere expetendum,
 nisi laudem atque honestatem; in ea autem
 persequenda omnes cruciatus corporis, omnia
 pericula mortis atque exilii, parvi esse du-
 cenda: numquam me pro salute vestra in
 tot ac tantas dimicationes, atque in hos pro-
 fligatorum hominum quotidianos impetus
 objecifsem. Sed pleni omnes sunt libri, ple-
 næ sapientium voces, plena exemplorum ve-
 tustas; quæ jacerent in tenebris omnia, nisi
 litterarum lumen accederet. Quam multas
 nobis imagines, non solum ad intuendum,
 verum etiam ad imitandum, fortissimorum
 virorum, expressas, scriptores & Græci &

Latini reliquerunt? quas ego mihi semper in administranda republica proponens, animum & mentem meam ipsa cogitatione hominum excellentium conformabam.

7 Quæret quispiam, quid? illi ipsi summi
 15 viri, quorum virtutes litteris proditæ sunt, istane doctrina, quam tu laudibus effers, eruditi fuerunt? Difficile est hoc de omnibus confirmare; sed tamen est certum, quid respondeam. Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuisse, & sine doctrina, naturæ ipsius habitu prope divino, per seipos & moderatos & graves exstitisse fateor. etiam illud adjungo, sæpius ad laudem atque virtutem naturam sine doctrina, quam sine natura valuisset doctrinam. Atque idem ego contendo, cum ad naturam eximiam atque illustrem accesserit ratio quædam, conformatioque doctrinæ; tum illud nescio quid
 16 præclarum ac singulare solere existere. Ex hoc esse hunc numero, quem patres nostri viderunt, divinum hominem, Africanum: ex hoc C. Lælium, L. Furium, moderatissimos homines & continentissimos: ex hoc fortissimum virum, & illis temporibus doctissimum, M. Catonem illum senem: qui profecto, si nihil ad percipiendam, colendamque

virtutem litteris adjuvantur, numquam se ad earum studium contulissent. Quodsi non hic tantus fructus ostenderetur, & si ex his studiis delectatio sola peteretur: tamen, ut opinor, hanc animi adersionem humanissimam ac liberalissimam judicaretis. Nam ceteræ neque temporum sunt, neque ætatum omnium, neque locorum: hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.

Quodsi ipsi hæc neque attingere, neque 17 sensu nostro gustare possemus, tamen ea mirari deberemus, etiam cum in aliis videremus. Quis nostram tam animo agresti ac 8 duro fuit, ut Roscii morte nuper non commoveretur? qui cum esset senex mortuus, tamen, propter excellentem artem ac venustatem, videbatur omnino mori non debuisse. Ergo ille corporis motu tantum amorem sibi conciliarat a nobis omnibus: nos animorum incredibiles motus, celeritatemque ingeniorum negligemus? Quoties ego hunc Ar- 18 chiam vidi, iudices, (utar enim vestra benignitate, quoniam me in hoc novo genere

dicendi tam diligenter attenditis,) quoties ego hunc vidi, cum litteram scripisset nullam, magnum numerum optimorum versuum de his ipsis rebus, quæ tum agerentur, dicere ex tempore? quoties revocatum eandem rem dicere, commutatis verbis atque sententiis? Quæ vero accurate, cogitateque scripisset; ea sic vidi probari, ut ad veterum scriptorum laudem pervenirent. Hunc ego non diligam? non admirer? non omniratione defendendum putem? Atqui sic a summis hominibus, eruditissimisque accepimus, ceterarum rerum studia, & doctrina, & præceptis, & arte constare: poëtam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi divino quodam spiritu inflari. Quare suo jure noster ille Ennius sanctos appellat poëtas, quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur. Sit igitur, judices, sanctum apud vos, humanissimos homines, hoc poëtæ nomen, quod nulla umquam barbaria violavit. Saxa & solitudines voci respondent; bestię sæpe immanes cantu flectuntur atque consistunt: nos instituti rebus optimis non poëtarum voce moveamur? Homerum Colophonii civem esse dicunt suum: Chii suum vendicant, Salaminii

Salaminiæ repetunt, Smyrnæi vero suum esse confirmant. itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt. permulti alii præterea pugnant inter se atque contendunt. Ergo illi alienum, quia poëta fuit, post mortem etiam expetunt: nos hunc vivum, qui & voluntate & legibus noster est, repudiabimus? præsertim cum omne olim studium atque omne ingenium contulerit Archias ad populi Romani gloriam, laudemque celebrandam: Nam & Cimbricas res adolescens attingit, & ipsi illi C. Mario, qui durior ad hæc studia videbatur, jucundus fuit. Neque enim quisquam est tam averfus a Musis, qui non mandari versibus æternum suorum laborum facile præconium patiatur. Themistoclem illum, summum Athenis virum, dixisse ajunt, cum ex eo quæreretur, *quod acroama, aut cujus vocem libentissime audiret: Ejus, a quo sua virtus optime prædicaretur.* Itaque ille Marius item eximie L. Plotium dilexit, cujus ingenio putabat ea, quæ gesserat, posse celebrari. Mithridati cum vero bellum, magnum atque difficile, & in multa varietate, terra marique versatum, totum ab hoc expressum est: qui libri non modo L. Lucullum, fortissimum &

clarissimum virum, verum etiam populi Romani nomen illustant. Populus enim Romanus aperuit, Lucullo imperante, Pontum, & regis quondam opibus, & ipsa natura regionis vallatum: populi Romani exercitus, eodem duce, non maxima manu innumerabiles Armeniorum copias fudit: populi Romani laus est, urbem amicissimam Cyzicorum, ejusdem consilio, ex omni impetu regio, ac totius belli ore ac faucibus ereptam esse atque servatam: nostra semper feretur & prædicabitur, L. Lucullo dimicante, cum interfectis ducibus depressa hostium classis, & incredibilis apud Tenedum pugna illa navalis: nostra sunt tropæa, nostra monumenta, nostri triumphus. Quare, quorum ingeniis hæc feruntur, ab iis populi Romani fama celebratur. Carus fuit Africano superiori noster Ennius. itaque etiam in sepulchro Scipionum putatur is esse constitutus e marmore. At iis laudibus certe non solum ipsi, qui laudantur, sed etiam populi Romani nomen ornatur. In cælum hujus proavus Cato tollitur. magnus honos populi Romani rebus adjungitur. omnes denique illi Maximi, Marcelli, Fulvii, non sine communi omnium nostrum laude decorantur. Ergo illum, qui

hæc fecerat, Rudium hominem, majores nostri in civitatem receperunt: nos hunc Heracleensem, multis civitatibus expetitur, in hac autem legibus constitutum, de nostra civitate ejiciemus?

Nam si quis minorem gloriæ fructum ²³ putat ex Græcis versibus percipi, quam ex Latinis, vehementer errat; propterea, quod Græca leguntur in omnibus fere gentibus, Latina suis finibus, exiguis sane, continentur. Quare si res hæ, quas gessimus, orbis terræ regionibus definiuntur; cupere debemus, quo manuum nostrarum tela pervenerint, eodem gloriam, famamque penetrare: quod cum ipsis populis, de quorum rebus scribitur, hæc ampla sunt; tum iis certe, qui de vita, gloriæ causa, dimicant, hoc maximum & periculorum incitamentum est, & laborum. Quam multos scriptores rerum ²⁴ suarum magnus ille Alexander secum habuisse dicitur? Atque is tamen, cum in Sigeo ad Achillis tumulum adstitisset, *O fortunate, inquit, adolescens, qui tuæ virtutis Homerum praeconem inveneris.* Et vere. nam, nisi Ilias illa exstitisset; idem tumulus, qui corpus ejus contexerat, nomen etiam obruisset. Quid? noster hic Magnus, qui cum

virtute fortunam adæquavit, nonne Theophanem Mitylenæum, scriptorem rerum suarum, in concione militum civitate donavit? & nostri illi fortes viri, sed rustici ac milites, dulcedine quadam gloriæ commoti, quasi participes ejusdem laudis, magno illud
 25 clamore approbaverunt? Itaque, credo, si civis Romanus Archias legibus non esset, ut ab aliquo imperatore civitate donaretur, perficere non potuit. Sulla, cum Hispanos & Gallos donaret, credo, hunc petentem repudiaffet? quem nos in concione vidimus, cum ei libellum malus poëta de populo subjecisset, quod epigramma in eum fecisset tantummodo alternis versibus longiusculis, statim ex iis rebus, quas tunc vendebat, jubere ei præmium tribui sub ea conditione, *ne quid postea scriberet*. Qui sedulitatem mali poëtæ duxerit aliquo tamen præmio dignam, hujus ingenium & virtutem in scri-
 26 bendo & copiam non expetisset? Quid? a Q. Metello Pio, familiarissimo suo, qui civitate multos donavit, neque per se, neque per Lucullos impetravisset? qui præsertim usque eo de suis rebus scribi cuperet, ut etiam Cordubæ natis poëtis, pingue quiddam sonantibus atque peregrinum, tamen aures

suas dederet. Neque enim est hoc dissimu- **II**
landum, quod obscurari non potest; sed præ
nobis ferendum: trahimur omnes laudis stu-
dio; & optimus quisque maxime gloria du-
citur. Ipsi illi philosophi, etiam illis libel-
lis, quos de contemnenda gloria scribunt,
nomen suum inscribunt: in eo ipso, in quo
prædicationem, nobilitatemque despiciunt,
prædicari de se, ac nominari volunt. Deci- **27**
mus quidem Brutus, summus ille vir & im-
perator, Attii, amicissimi sui, carminibus
templorum ac monumentorum aditus exor-
navit suorum. Jam vero ille, qui cum Ae-
tolis, Ennio comite, bellavit, Fulvius, non
dubitavit Martis manubias Musis consecrare.
Quare, in qua urbe imperatores prope ar-
mati, poëtarum nomen & Musarum delubra
coluerunt, in ea non debent togati iudices
a Musarum honore, & a poëtarum salute ab-
horrere.

Atque, ut id libentius faciatis, jam me **28**
vobis, iudices, indicabo, & de meo quo-
dam amore gloriæ, nimis acri fortasse, ve-
rumtamen honesto, vobis confitebor. Nam,
quas res nos in consulatu nostro vobiscum
simul pro salute hujus urbis atque impe-
rii, & pro vita civium, proque universa

republica gessimus, attigit hic verbis atque inchoavit: quibus auditis, quod mihi magna res & jucunda visa est, hunc ad perficiendum hortatus sum. Nullam enim virtus aliam mercedem laborum, periculorumque desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem detracta, judices, quid est, quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo, & tam brevi, tantis nos in laboribus exerceamus?

29 Certe, si nihil animus præsentiret in posterum, & si, quibus regionibus vitæ spatium circumscriptum est, eisdem omnes cogitationes terminaret suas; nec tantis se laboribus frangeret, neque tot curis, vigiliisque angeretur, neque toties de vita ipsa dimicaret. Nunc infidet quædam in optimo quoque virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis concitat, atque admonet, non cum vitæ tempore esse dimittendam commemorationem nominis nostri, sed cum

12 omni posteritate adæquandam. An vero tam

30 parvi animi videamur esse omnes, qui in republica, atque in his vitæ periculis, laboribusque versamur, ut, cum usque ad extremum spatium, nullum tranquillum atque otiosum spiritum duxerimus, nobiscum simul moritura omnia arbitremur? An, cum statuas

& imagines, non animorum simulacra, sed corporum, studiose multi summi homines reliquerint, consiliorum relinquere ac virtutum nostrarum effigiem non multo malle debemus, summis ingeniis expressam & politam? Ego vero omnia, quæ gerebam, jam tum in gerendo spargere me ac disseminare arbitrabar in orbis terræ memoriam sempiternam. Hæc vero sive a meo sensu post mortem ab futura est, sive, ut sapientissimi homines putaverunt, ad aliquam animi mei partem pertinebit: nunc quidem certe cogitatione quadam, speque delector.

Quare conservate, iudices, hominem pudore eo, quem amicorum videtis comprobari tum dignitate, tum etiam vetustate; ingenio autem tanto, quantum id convenit existimari, quod summorum hominum ingeniis expetitur esse videatis; causa vero ejusmodi, quæ beneficio legis, auctoritate municipii, testimonio Luculli, tabulis Metelli comprobetur. Quæ cum ita sint; petimus a vobis, iudices, si qua non modo humana, verum etiam divina in tantis negotiis commendatio debet esse; ut eum, qui vos, qui vestros imperatores, qui populi Romani res gestas semper ornavit; qui etiam

24 ORATIO PRO ARCHIA POETA.

his recentibus nostris, vestrisque domesticis
periculis æternum se testimonium laudum
daturum esse profitetur; quique est eo nu-
mero, qui semper apud omnes sancti sunt
habiti atque dicti; sic in vestram accipiatis
fidem, ut humanitate vestra levatus potius,
32 quam acerbitate violatus esse videatur. Quæ
de causa pro mea consuetudine, breviter,
simpliciterque dixi, iudices, ea confido pro-
bata esse omnibus: quæ non fori, neque ju-
diciali consuetudine, & de hominis inge-
nio, & communiter de ipsius studio locutus
sum, ea, iudices, a vobis spero esse in bo-
nam partem accepta; ab eo, qui iudicium
exercet, certo scio.

